

Familia

Maczalik

Portret

Seria II. An. I. Oradea, Noembrie 1926.

No. 9.

Apare odată pe lună
sub conducerea unui comitet de redacție.

Redactor: M. G. Samarineanu

Redacția: Strada Take Ionescu No. 42. Oradea.

Pentru recenzii autorii și casele de editură sunt rugați a trimite câte un exemplar pe adresa redacției. Manuscrisele nepublicate se distrug.

Cuprinsul No. 9:

1. *Podoabele Bihorului* de George Bola.
2. *Furtuna* de Constantin Doboș.
3. *Indrumare nouă* de Roman R. Ciorogariu, Ep. Orășii.
4. *Miez de toamnă* de George A. Petre.
5. *Soliudine* de Cezar Petrescu.
6. *Din stele* de Artur Enășescu.
7. *Fragment din Costa Vahia* de M. G. Samarineanu.
8. *Strofe* de Iustin Ilieșiu.
9. *Avem nevoie de reforma învățământului?* de T. Neș.
10. *Amurg de toamnă* de Volbură Poiană-Năsturaș.
11. *Impodobește-mi; Pribeag* de Z. Sandu.
12. *Cascada Yurei-Daki* de Lalkadio Hearn tr. de E. Biciolla.
13. *Jurământ* de Alexandru Riza.
14. *Noaptea la crama* de G. Talaz.
15. *Neliniște* de Const. Goran.
16. *Surâsul; Spinul* de Hafiz trad. de Flori-Sam.
17. *De ce te-ascunzi din calea mea?* de Seneca.

Cronici: *Universitatea Em. Gojdu*. — *Un nou Valentino*. — *Echipele volante la teatrul Regina Maria*.
Cronica literară: *Revoluția din 1918 și unirea Ardealului cu România* de Ion Clopoșel. — *Din cetatea sfântă* de Viora Dr. Ciordaș. — *Oradea-Mare* de N. Firu.
 — *Organizarea proprietăților* de I. Iacob. — **Reviste:**
Psichologie Administrativă de André Moufflet, *Mercure de France* din 1 Aug. 1926. — *Ramuri-Drum drept*. Anul XX No. 7—9. — *Gândirea*. Anul VI No. 6—8.
Cărți primite. — Clîșee. etc. etc.

Abonamente:

Pe 1 an: 120 Lei; pe 6 luni: 75 lei. — Pentru instituțiuni și autorități: 300 lei pe an. — În străinătate: 300 lei pe an. — Inserții și reclame la Administrația revistei: Strada Take Ionescu No. 42. Oradea.

Familia

Podobabele Bihorului

de George Bota

Binecuvântată a fost clipa în care femeile române din Beiuș s'au hotărât să ne aducă în Oradea înstrăinată comoara de minuni de prin văile Bihorului românesc. A fost prea scurtă vremea cât prima expoziție de artă românească, întocmită cu ales gust în sala cea mare a prefecturii, a înfățișat lumii, care a vrut să vadă, adevărata față a Bihorului bătrân. Dacă ne-am închipui fața Bihorului ca pe un mare covor țesut de strămoșii noștri cu mult înaintea anului 896 de după Cristos, am vedea azi că acest covor a rămas aproape neatins pe partea care acoperă dealurile și văile munților; dar el s'a decolorat, s'a pătat în apele Tisei de nu-l mai recunoști aproape în unele părți ale sale. Și suflet, și limbă, și port, și cântec de jale și de bucurie, toate florile țesutului românesc s'au decolorat, s'au pierdut într'o pată adusă de vremuri; în părțile de răsărit și miezăzi, spre ținuturile deluroase și muntoase, au rămas tot vii și limbă și cântece, și podobabele bătrâne ale neamului nostru.

Un istoric, al cărui ochiu știe străbate aparența spre a ajunge la izvorul timpurilor de glorie, va descoperi în această înfățișare a Bihorului întregul proces istoric de înălțare a două neamuri: cel vechiu, stăpânul Bihorului și cel nou, stăpânitorul vremelnice al lui. Căci dacă ai rade pata maghiară de pe satele dela câmpie, nu cu multă greutate ai da peste elementele sufletului românesc năpădit de burueni.

Expoziția femeilor române din Beiuș este un colț din partea rămasă curată a marelui covor românesc al Bihorului. Femeile române au scris cea mai eloquentă carte de documente vii, pe care nici până celui mai mare istoric nu o putea scrie. În blițele și oalele cu flori meșteșugit lucrute, în șanțurile săpate în lemnul uneltelor de muncă și de gospodărie au scris bărbați paginile vii ale unui trecut de pricepere și de îndemănare românească. Pe ștergarele și catrințele, pe iile și covoarele alese, cusute sau țesute cu aceeași îndemănare și talent înăscut, au scris pagini fermecătoare de frumoase femeile Bihorului, care ne vorbesc de hărnicia țărâncei române de pe aici ca și din alte părți. Cunoscând prețul minunilor românești ascunse la poalele mun-

ților, femeile române din Beiuș au străbătut la rând satele românești și au cules cu gust aceste podobabe. Budureasa, Cărpinetul, Căbești, Criștior, Lelești, Leheceni, Dumbrăvani, Gurani, Piztroasa și Poeni, Ni-măești, Roșia și Remetea, Vașcău și Răbăgani, iată câte nume de sate, cari numai ele ne vorbesc atât de românește despre rosturile noastre pe aceste plaiuri. Din aceste sate și altele femeile române au adunat unelte cioplite și încrestate, scări și spete, cojoace și șorțuri, brăuri și sumane, ștergare și cărpe minunate, până la podobabele sfinte din bisericuțele de lemn cu turnulețele ascuțite.

Pioasă și sfântă muncă din partea unor femei, mai ales azi când modernismul celui mai hoatic cosmopolitism, ne poartă pe toți și mai ales pe femei pe drumuri fără țintă, fără orientare, fără gust și mai ales fără rost. Și decât rost și decât gust ne vorbesc podobabele Bihorului românesc și ce frumoase pagini am avea de citit ca într'un îndreptar pentru noile vremuri ce trebuie să croim!

Expoziția etnografică a femeilor din Beiuș ne spune multe taine, mai măestrit decât cea mai savantă psihologie colectivă. Ea ne spune că natura se leagă de sufletul omului, că podobabele ei, florile și pădurile, murmurul apelor și cântecul codrilor, toate se încrustează în sufletul țăranului. Așa se explică sărăcia de suflet a celui dela câmpie, față de fantezia celui ce trăiește în variația munților și a dealurilor. Fiecare ulcior și blid înflorit, fiecare furcă, hambar, plug și fluer săpat de cuțitul moșneagului sau al flăcăului; fiecare floare țesută, aleasă sau cusută, dacă bagi bine de seamă, este reflexul frumuseților naturei în care trăiește țăranul. Se înțelege că și sufletul trebuie să fie în stare să primească cece natura îi trimite. Și în această privință țăranul munților bihoreni, ca și țăraniii tuturor plaiurilor românești, a dovedit superioritate și finețe sufletească de neîntrecut, lucru pe care ni l-a dovedit expoziția etnografică din Oradea și Beiuș. Intreaga natură cu minunile ei a trecut prin cel mai nobil, cel mai artist și cel mai fertil suflet de popor, ca apoi să se întipărească în produsul mâinilor țăranului și ale țărâncei.

Această expoziție ne mai spune că atât de pu-

ternic este caracterul rasei noastre, că nimic nu l-a putut șterge, nici civilizația cu minciunile ei, nici stăpânirea streină cu silniciile sale. Rasa românească vorbește prin cusăturile și țesăturile țărâncei, prin ciopliturile și sculele de lucru ale țaranului. Ele sunt argumentul cel mai puternic al continuității noastre în Dacia, pe care advocații vremurilor de împilare nu le-a putut arde, cum au putut arde alte documente.

Altarul din mijlocul acestei expoziții, cu icoanele și cu podoabele sfinte, cu cărțile pline de evlavie strămoșească, ne spune că legea românească nu a putut fi alterată de încercările și propagandele streine. Țăranii toți au aceleași altare, aceleași icoane, aceleași cărți și aceeași formă de credință, pe care vânturile streine ale timpurilor nu le-au putut știrbi. Să fim drepți și să îndrăznim a celi această pagină a expoziției femeilor române din Beiuș, căci acolo sunt scrise rândurile adevărului istoric. Adevărul acesta istoric, ca și legea și credința strămoșească, este munte uriaș de granit, de care argumentele zadarnice ale celor ce nu știu ceti în cartea adevărată, se zdrobesc.

Ne spune încă și alte taine această expoziție. Că anume firul tradiției nu poate fi rupt, dacă vrem

să ne găsim cale sănătoasă în viitor. Pot vremuri de criză și de răspântie ca a noastră să întrerupă o clipă acest fir, dar nu-l pot rupe, căci mai ales la un popor unitar ca al nostru el este tare. Dacă ne-am duce la expoziția etnografică din Satu-Mare, la cea din Sighet și Zălau, precum și la orice expoziție la fel din Basarabia, Bucovina, Muntenia sau Moldova, am vedea că marea psihologie colectivă scrie aceleași poveste cu diferite variante.

Expoziția etnografică din Oradea este o variantă a marelui suflet românesc și ea ar putea, s'ar cădea, ar trebui să fie punctul de plecare pentru educația generației românești de mâine. Iată de ce și altădată spuneam că acei ce sunt de aici sau vin din alte părți ca să facă apostolat politic sau cultural de trezire națională, trebuie să ia ca punct de plecare firul tradiției, ca singura realitate pe care poți călca sigur și cu nădejde în viitor. Iată pentruce această expoziție are pentru noi o însemnătate covârșitoare. D-nele din Beiuș în frunte cu D-nele Sălăgean și Pavel ne au deschis o cale, pe care nu trebuie să o părăsim! Căci numai pe ea se poate clădi ziua de mâine.

Furtuna

de CONSTANTIN DOBOȘ

S'arată'n zare-o geană'nfricoșată
Și norii vin, ca la asalt, soldații:
Privind spre cer femeile bărbații,
Iși fac cruci mari, cu fața'ngrijorată.

Natura'ntreagă stă în așteptare,
Părând un cal strunit de o zăbolă;
Tăcerea-i pretutindeni mormântală
S'aude-un vuet . . . Cine i în mișcare?

E vântul; singurul ce-i fără teamă;
Cu mii de brațe și-aripi nevăzute,
Balaur crunt din vremile trecute,
Indeamnă norii și la luptă-i cheamă.

Misterioși călugări din vechime
Par norii îmbrăcați în negre haine;
Că'n ziua judecării, plini de taine
Privesc cu-adânc dispreț din înălțime.

O clipă pare vântul că gândește . . .
Ca uliul se repede și s'asvârle;
Preface'n spumă apa unei gârle,
Lovindu-se de maturi, nebunește.

Tresare frunza'n codru, îngrozită,
Iar plopul slab pân'la pământ se'ndoaie
Făcând mătăanii; ca o cucuvaie,
Bocește'n vale-o salce despletită.

Ca într'o pânză e cuprins tot satul,
Pe ulți curge praful ca o apă,
La câte un cot ca'ntr'un mormânt se'ngroapă
Pornind din nou de-alungul și de-a latul.

Se'ntunecă mereu, e noapte parcă
Și negrii nori ca fiiarele de pradă
Aproape stau — amenință să cadă;
Vâslind mereu, cu furie se'ncarcă.

Deodată, sus, ca ascuțișul săbii,
Un biciu de foc prin nouri se arată;
Cu suflet tremurat slă lumea toată;
Neliniștit ca pânza unei corăbii.

Străfulgerat, un jag înalt se'nclină,
Se mistue în fiacăra trufașă,
Intocmai ca o faclă uriașă
Aprinsă din mânia cea divină.

Ca blestemul, un tunet vine'n urmă,
Asurzitor, plecând pe negândite
Cu'n vuet ca de stânci răstogolite,
A căror prăvălire nu se curmă.

Și fulgere se nasc și se'ntretaie,
De tunete se sbuciumă pământul;
Treptat — treptat se cuminește vântul
Și'nceț, se cern întâii stropi de ploaie.

Oradea

Indrumare nouă.*)

de ROMAN R. CIOROGARIU
Episcopul Orăzii.

De mult era așa că „Vodă face politica țării“, partidele așanumite istorice veniau cu schimbul la guvern, să administreze puterea executivă.

Era mare price între aceste partide, dar prin guvernarea lor periodică își făceau școală politică. Școala aceasta a avut și scăderile sale, dar a fost iscusită și patriotică. În momente hotărâtoare a fost mare, ea a dat ființă României de astăzi.

Toate firele politice orientale se țeseau în București. Mai ales fosta monarhie și Rusia aici puneau la probă iscusința diplomaților lor, cari de aici erau avansați de ambasadori. Așa se explică cum aproape toți diplomații de seamă au trecut prin retorta dela București unde se încrușișă sinea occidentului cu viclenia orientului.

Războiul mondial a fost precedat de războiul diplomatic, dus până la suprema artă de către diplomația română. Și cu câtă înălțare sufletească urmăream, noi de aici, prestigiul fenomenal al României mici în concertul politiceii europene.

Aceasta era România mică înainte de războiu. În lumina istoriei dispar păcatele ei mărunte și rămâne numei ce e mare în caracterul ei, înlocmai precum personalitățile mari, creatoare, trec în domeniul istoriei numai cu virtuțile lor, slăbiciunile lor omenești adeseori urite, sunt uitate.

Ei, și . . . acum ?

România nouă arată altă formă, sau mai bine-zis încă nici nu și-a luat o nouă formă, ci e în starea hoatică, care aștepta cuvântul creator al ființei, ce are să o ia, cum așteaptă massa hoatică a creațiunei cuvântul: să fie lumină.

Ardeleanul însărcinat cu cultură maghiară, aulicul bucovinean, transfiguratul basarabean, aduce fiecare mentalitatea sa în România-Mare care ar fi o prețioasă variantă într'o mână creatoare, dar întârzie mâna creatoare și varianta amenință a degenera într'o controversă sinucigătoare.

Așa trec zilele într'o atmosferă asfixiantă și nu se mai face lumină. Până când? Până nu se va începe lucrul productiv. Funcționarul, poetul, dascălul, militarul, uvrierul, plugarul, toji, toji să lucreze, fiecare lucrul său. În munca aceasta vor dispărea toate controversese, chiar și variantele, pentrucă munca unește pe oameni sufletește și face selecțiunea valorilor. Românie muncitoare, vină împărăția ta! In hoc signo vinces.

*) Din volumul „Zile trăite“ de episcopul Roman Ciorogariu care apare zilele acestea.

Miez de toamnă

de GEORGE A. PETRE.

*Nu mai veni! E toamnă și totul e pustiu.
Stau singur în odaie ca mortul în sicriu.*

*Trecură'n stoluri berze, cocori și rândunici,
Gonite de fantoma tristeților de-aici;
Eu am rămas cu ochiul în larguri așintit
Ca puțul fără aripi în cuibul părăsit.
Acum văzduhul umed, bolnăv de guturai,
E plin de nori ca zdrențe rămase prinse'n scai,
Și cerul de-altădată e-un plumburiu linfoliu
Pe care se înșiră convoiu de ciori în doliu.*

*Nu mai veni! E toamnă și cerul e mai jos,
Iar ciorile sunt ciocli cu glasul spărtigos.*

*Câmpiile în negru veștmânt carbonizat
Cu ceață și cu brumă acum s'au botezat.
O turmă 'ntârziată fu nașul la botez,
Iar vântul, preot mistic, cu glas de huhurez,
A îngânat o slujbă ca un prohod, pe nas,
Și s'a pierdut în grabă pe căi fără pripas.
Ciobanul își înfipse cavatul la chimir
Și se întoarse jalnic ca dela cimitir.*

*Nu mai veni! E toamnă și frunze de porumb
Dansează diabolic sub cerul greu de plumb.*

*Pe sat plutește păcla, ca fumul din altar
Când părăsește templul convoiul mortuar.
Pe ulți trece toamna, ca uliu'n porumbei,
Și cânilor li-e teamă și latră'n urma ei.
Prin casele mărunte tușesc la geam copii
Și oamenii se 'ntreabă în cuget de sunt vii,
Iar fata oflcoasă, ce n'a horit de un an,
Iși șterge ochii vineți cu colțul de tulpan.*

*Nu mai veni! E toamnă cu geamăt muribund
Și oamenii prin case înfricoșafi s'ascund.*

*Eu stau la geamul umed, cu creerul deșert,
Și mă împac cu lumea și mă cobor s'o iert.
Pe sticla aburită, cu deget tremurând
Transcriu încet un nume ce l-am purtat în gând;
Prin trăsătura clară a literelor mici
Se vede în grădină un stuf de tufănici:
Sub pa ii grei ai toamnei tulpinele s'au frânt
Și florile căzute s'amestecă'n pământ . . .*

*Nu mai veni! E toamnă și totul e pustiu.
In strâmta mea odaie mă'nchid ca'ntr'un sicriu.*

Solitudine

de Cezar Petrescu

„Contele se simți atât de singur, în cât căscă fără să mai ducă mâna la gură...”

Din ce fascicolă de roman al juneței cu prinți, marchizi, conți și viconți, câți n'er încăpea în tot almanahul de Gotha și în toate romanele lui Bourget, mi-a rămas obsesia aceasta? E de sigur ceva foarte îndepărtat, dar mi a slujit o imperioasă lecție de bună cuviință. Nu fac ca (virgulă) Contele chiar în această solitudine în care casc o gură, să încapă toată mânăstirea, cu arhondaric cu tot și cu o bucată din munte supliment. Plouă și casc. Casc și plouă. Dar duc mâna la gură și acumulez, firește, reflecții puțin grațioase asupra singurătății. „Numai omul singur e tare”. De sigur, dacă își ocupă singurătatea făcând gimnastică suedeză. Cum rămâne însă atunci cu „unde's doi puterea crește?” Doi cel puțin, pot bârfi pe al treilea, pe al patrulea, toată umanitatea — s'au răcorit și după aceea pot fi cuprinși de înduioșare pentru destinul omenesc. Pe când singur, rămâi dispunând și compătunind, pe aproapele tău și pe cel mai de departe. Anahoreții Tebaidei ce erau în deliniv de cât exemplare monstruoase de egoism și de vanitate? „Stau departe de licăloșii omenești și mănânc rădăcini”. Ceiace nu cred să fi fost cel mai recomandat regim alimentar a te face generos. „Nu vreau să cunosc deșertăciunile omenești, nu mă tund, nu mă spăl, nu-mi schimb mantia de păr aspru și curmeiul de coajă de teiu”. Ceiace nu veși spune că înseamnă un ideal regim igienic.

„Stau departe de toate ispitele voastre păgâne, de chiotul și petrecerile voastre, pentru care au să vă chinuie muncile iadului”.

Ceiace iarăși nu înseamnă de cât puțină lășitate. Cred și eu că nu te poți „încurca” la Mircea ori la Suzana ori la Leul și Cârnatul, dacă se află la 500 de kilometri distanță! Și încă... N'au fost oare vizitați Sfântul Antoniu și Pafnutie de ticăloase vedenit și mârșave ispite, chiar în pustiu de nisip unde n'aveau altă tovarășie de cât a șacalilor și a diavolului dinlăuntru?

Citeam eri, un volum încântător de Roland Dorgeles „Sur la Route Mandarine” însemnări de călătorie în Extremul Orient. Mai reci de cât ale lui Loti, nu vedea ce există în afară, ci ceace romantismul lui interior îi comanda să vadă.

Găsesc acolo două episoade bune să te descurejeze de singurătate. Un funcționar francez surghunit în Cochinchina, în fundul pădurilor unde nu mai vedea de doi ani nici o față albă, desnădăjduit, într'o zi și-a coborât baia de zinc în fluviu, s'a urcat în ea și s'a lăsat dus de această barcă improvizată spre orașele civilizate. Altul, află în altă zi că o misiune

geologică era într'o expediție la nu știu câte sute de kilometri. Misiune: albi veniti dela Paris, știind ce se petrece acolo, albi cu care poți vorbi, râde, care să-i povestească ultimele anecdote și cancanuri ale bulevardului, lui, care nu vedea în fiecare zi de cât mai-mușele galbene, idoli cu burtă și cu o sută de mâini și n'auzea de cât vorba monosilabică a indigenilor, asemeni gângăritului de copii!...

Repede o telegramă. Să născocască ceva, care să atragă la ei, tercita trupă de europeni. Și telegrama porni. Vestea un fenomen extraordinar. Un bolid formidabil căzuse la câțiva metri de biroul francez.

Era o atracție la care n'avea cum să reziste o misiune geologică. Dar după ce porni telegrama funcționarul fu cuprins de gânduri amare. Au să vină, au să constale o minciuna. Anchetă, revocare: toată cariera sdrobotită.

Și cu moartea în suflet, telegrafie a doua zi dimineața:

„Inutile venir, bolid reparti”.

Din stele

de ARTUR ENĂȘESCU.

I.

Sub crengi ce gem de păsări, 'nalță clituri
De-un stânjen, maci, cu a lor spărturi de-amfore,
Și 'n oripări de-azur, s'alintă 'n hore
Păuni, fășii din cerul altor mituri.

Frunzarii plini, par lire-adânc, sonore,
Luceferi uriași deschid zenituri
Și codrii, ard pletoși, fără sfârșituri,
Scâlțați în focu'-a zeci de aurore.

E vântul râu prin teribile peștrițe;
De-asupra se mlădie condurișe,
Desfășurându-și zestre'e de pene.

Un stol trecu, cu ochi de vultur, crunți.
Plâng răstigniți sub visătoare frunți
Privind seninul vieții din... poene?

II.

Arc de cuptor stă cerul inclinat
Pe fărml plin de scoruri și cotrușe
Și 'n roș etern de zări strujind făruse
Vulcanici fii ilăile-i abat.

Sub sârg aici, de lanțuri și cătușe
Destinul crunt din slăvi s'a dărâmat,
Vii flacări, vâlvoreșc prin lung și 'n lat,
Cu limbi de jar înalță jucăușe,

Un imn de trai pe margini de crater,
Iar, trosnet dând, ciocanele de fier,
Răspund sonor, sub punni de uriești:

— O! fii semeț al unei alte firi
Ce smulgi din flacări focul din simțiri,
De ce m'atrăgi spre munți-ți calzi și pleși!

Fragment din Costa Vlahia

de M. G. Samarineanu.

Cavalerul I (prefăcut)

Să încep îmi vine greu;
L-am lăsat prea mult și jalea simt cum ni l-a doborât.
(hotărât)

Bane, prea plecata-ți slugă, eu, în luptă-am omorât
lenicerul cel mai groaznic care fata și-a răpit.

Și pe când murea în brațe-mi fapta lui mi-a povestit
Și-unde se găsea Anica. Ca un leu m'am repezit
Și culcând pentru vecie vr'o cincizeci de epistați,
Am intrat la pașa 'n casă și cu vajnicul meu braț
Am dat drumul la haremu-i. Din vr'o șaptezeci de zâne
Circaziene, grece, armence, toate cu iașmac, cadâne,
Am luat cu mine una. O înmărmurise frica;
Dar când i-am grăit pe nume: slobodă ești azi Anica!...

Banul

Cum, Anica!

Cavalerul II

Da, Anica, floarea cea mai răsfățată!...

Cavalerul III

Da, Anica, Bane, Anica...

Banul

Fata mea e liberată?
Sunt eu, Banul? Aud bine? Fiica mea? Și unde este?
O, în iad te prăbușește îndoială! Nu-i poveste?
Liberă îmi e Anica? In bucăți te sfarmă jale
Care mi-ai cernit viața. Cântă surle și țambale;
Voi curteni, 'nălțați bandiera; horă mare să se 'ntindă;
Din ghirlande de mușcată arcurile să cuprindă
Tot castelul, porți, ceardacul și ferestrele de sus;
Lumânări, cinci, cât e bradul pentru Domnul nost' Isus
Și cinci udere cât calul cu-untdelemnul cel mai fin
Pentru sfânta catedrală căreia îi mai închin
O moșie, cea mai bună, din întreg banatul meu;
Salba cea cu nestimate și-o oca de-aurării
Chiar acum să se depună la altar Sântei Mării...
Liberată mi-e Anica de vitejii cavaleri!... (către cav. I)
Pentru fapta la aceasta, spune tinere, ce ceri,
Să-ți încarc un cal cu aur, o moșie vrei să-ți dau?..

Cavalerul I (cinic)

Prea te-aprinzi de-odată, Bane. Mă întrebi să spun
[ce vreau?

Zapis tu să-mi dai la mână ca unic moștenitor
Căci Anica mi-e nevastă...

Banul (solemn)

Cum? Yo, Banul, domnitor

Peste nouăzeci de sate și moșii nenumărate,
De un legământ ca ăsta să nu fiu nici întrebat?
Cum, Anica și-e nevastă? Cavalerie, nu se poate.
Înțeleg recunoștința că tu o ai fost scăpat
Dar mai e. Sunt eu, și Anica până-aci putea s'aștepte
Ca să-i dau blagoslovirea...

Cavalerul I

Tot ce spui tu, Bane, drept e,

Dar un an o-a fost schimbat (cu bruscheșă) Mi s'a dat
[din prima seară
Ca o târfă de pe stradă și-a rămas însărcinată
Și de atunci, mai mult din milă, am vrut fiului ei tată
Să mă dau în ochii lumii și să șterg și-a mamei pată.

Banul

Soare, tu, din înălțime nu te prăbușești în neant?
Catedrală, sfarmă-ți turla; Cerule, tu din înalt
Varsă frășnete și grindini ca să epele tot ce-a spus
Cum? Anica? Ea, Anica?... Ziuă, încă n'ai apus
Să lași valul de 'ntuneric ca să chinue pământul
Cum mă chinue pe mine? Fiară, tu ce-mi sapi mor-
[mântul,

Ești Satan ori Belzebut?

Cavalerul I

Sunt nepotului tău tată
Și-am venit la tata socru pentru un drept și nu răs-
[plată.

Haide, și subscrie-odată, zapisul e ticluit:

(scoate zapisul și citește)

„Yo, Mihalca, banul țării, după ce am chibzuit,
Las Banatu 'ntreg și-avutul cavalerului viteaz
Costa Vlahia căpitanul. Subscriind acest ucaz
Toate drepturile mele trec asupra lui de azi.
Yo, Mihalca, Banul țării, mă retrag la Sfântul Munte“.
Haide, iscălește Bane...

Banul

(trage spada și vrea să izbească)

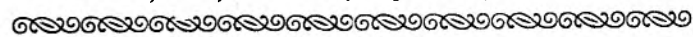
Hoții!

Cavalerul II

Vrea să ne înfrunte

Cavalerul I

Pradă morții dați-l Dane și apoi la prădăciune.

Strofe

de IUSTIN ILIEȘIU

*Imbătrânesc, îmbătrânesc,
Nu te mira de-o fi cândva să vin
O fărmitură de nădejde să-ți cerșesc.*

*Intinde brațele alinătoare —
Ca un orfan
Îți voi cuprinde albele picioare.*

*Eu n'am știut să mint,
Și nu ți-am dat nici aur, nici argint.*

*De-ai ști cât plâng, căci nu mai regăsesc
Comorile de visuri de altădată.
Imbătrânesc, îmbătrânesc.*

*De-o fi cândva să vin,
Să nu m'alungi,
Căci sufletul mi-o fi de neguri plin.*

Avem nevoie de reforma învățământului secundar?

de T. Neș

Campania înverșunată pe care o duc diferitele confesiuni pentru menținerea școlilor particulare, ne arată limpede concepția societății și a politicii actuale despre aceasta instituțiune.

Faptul că biserica vrea să aibă școala în stăpânirea, sa dovedește că e nebiruită credința în atotputernicia școalei, în influința ei asupra generațiilor de astăzi și mâine. Clădirea prin care se perindă valurile generațiilor, este socotită drept alambic în care se precipită cristalin idealurile unui neam, colorate sentimental cu năzuințele și aspirațiunile lui. Și se crede neclintit că implântarea acestor idealuri în mintea plastică, primitoare și fără rezistența critică a elevilor va produce dogmatizarea felului actual de a vedea și în chipul acesta se vor desvălui direcțiuni intenționate pentru acțiunile lor viitoare. Prin școală năvălește și se revarsă trecutul asupra viitorului.

Dacă obiectivul școalei ar fi educația copilului, considerat în sine — și nu ca ostaș adumbrit de un drapel — la ce bun atâtea hărțueli pentru stăpânirea școalei? Sufletul copilului în general este supus aceluiași legi de dezvoltare cari hotărăsc un singur tip de școală, în conformitate cu natura copilului. N'am avea nevoie de școală confesională, de secție modernă, reală, și clasică, ci s'ar înființa un tip de școală care ar sta deasupra religiilor și frământărilor sociale și politice: *școala copilului*.

Școala actuală, însă, nu este școala aceasta. Ea e considerată mai curândca o instituțiune în care se face educația unor combatanți, unor fanatici pentru anume idei. Puterea școalei de a forma caractere și opinii este exploatată de unele instituțiuni și curente de gândire pentru a vâri în capul elevului superioritatea lor în opoziție cu celelalte instituțiuni.

Lupta înacrită ce se dă de către minoritățile etnice și grupurile confesionale pentru stăpânirea școalei, dovedește exactitatea acestei constatări, confirmate de altfel și de B. Russell.

Aceasta luptă, însă, ne arată și un alt păcat al învățământului actual. Să-l lămurim.

Confesiunile sunt obligate să primească programa analitică a școlilor de stat. O primesc, fiindcă odată cu programa nu s'a introdus în școală și un *spirit*. În programe cunoștințele la diferitele materii juxtapuse, fără să se desprindă din ele un spirit unitar, indivizibil, cum se deslusește din feluritele sunete ale frazei o singură idee. Confesiunile știu că programei actuale îi lipsește Yumina centrală care să pătrundă în adâncimile tuturor materiilor. Aceaste luminează ele vreau s'o înlocuească prin credințele lor, prin intențiunile lor politice.

Școala actuală are păcatul, că nu înfibrează în sistem cunoștințele diverselor materii. Aceste se spulberă în clipa când ai dat absolventului de liceu diploma de bacalaureat, în loc să fie grupate insolubil în jurul unor principii active și înmuiate în sentimentele unei credinți nesdruncinate, cârmuitoare de viață.

Programa n'are duh; n'are credință. Ea nu imbie absolventului o concepție de viață. Aceasta lipsă vrea s'o suplîneasă confesiunea, dând conglomeratului de cunoștințe pasta frământată și colorată cu vederile și intențiunile sale.

E bine aceasta din punctul de vedere al consistenței Statului?

Da, însă numai într'un singur caz.

Individul se încorporează într'un grup social, într'o asociațiune; grupul se disolvă într'o grupare superioară; deasupra tuturilor ca supremul grup în care sunt disociate și asociate în acelaș timp toate întovărășirile, străjuește Statul. Într'un Stat consolidat idealurile diferitelor grupări se aranjează piramidal. În vâri strălucește principiul conservării Statului.

Numai acele școli au dreptul la existență cari vrăjesc în mintea elevilor idealuri, în armonie cu arhitectura piramidei.

Verificarea armoniei, însă, e greu de înfăptuit. Nu s'au descoperit încă razele invizibile cari ar face cu puțință cârmuitorilor scrutarea circumvoluțiunilor cerebrale pentru a prinde urzeala idealului din ele; nici nu s'a inventat încă detectorul ultrasensibil, care ar face mărturia obiectivă a vibrațiunilor cardiace. Doar trecutul instituțiunii ar garanta direcțiunea educației. La noi însă nu e cazul. Afară de liceele confesionale românești cari s'au dovedit în trecut sanctuarele credinței strămosești și au fost însuflețite de svâcnirea slabită, dar existentă a aceluiaș sânge, celelalte școli confesionale n'ar putea prezenta aceasta garanță.

În astfel de împrejurări se împune reforma învățământului secundar.

De la aceasta reformă așteptăm în deosebi două lucruri.

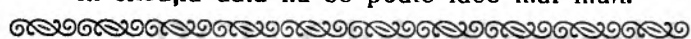
Ea trebuie să scoată învățământul de sub influența oricărei confesiuni ori altei grupări. Nu formal — minoritarii ar fi până de s'ar auzi până la Geneva — ci de fapt, prin impunerea unei programe noi de învățământ în care cunoștințele să se urzească într'o concepție solidă despre viață și valori. Când pasta conglomeratului de cunoștințe este frământată de către Stat, confesiunilor le rămâne ca, prin irosirea credinței lor în ea, s'o coloreze numai, fără să-i schimbe esența.

Mai cerem dela programa nouă să considere sufletul elevului în întregime și să se conformeze a-cestuia. Nu ne ajunge brodarea unei concepții splendide din mărgăritarele științelor, ci așteptăm desfundarea nervilor motrici cari duc dela idei la mușchi. Programa nouă trebuie să facă educația voinții; a acestei facultăți care ne lipsește mai mult în vremurile de orientare și noua îndrumare, cari s'au abătut asupra generațiilor de astăzi. Programa nouă trebuie să dea idei active și nu melo lii necântate sau tablouri nezugrăvite.

Când în centrul programei analitice va sta o concepție de viață și-și va arunca lumina asupra tuturor materiilor, absorbindu-le esența și armonizându-le; când această concepție va fi ferment activ și nu o comoară îngropată, abia atunci vom fi găsit calea cea bună spre consolidarea țării prin armonizarea vederilor și vom fi aflat procedura formării caracterelor.

Prin reforma învățământului în sensul acesta nu se înlătură desăvârșit cele două cusururi. S'a făcut numai atât, că în locul multiplelor idealuri s'a introdus un singur ideal și s'a ținut seama în mai largă măsură de complexul vieții sufletești a elevului.

În situația dată nu se poate face mai mult.

Amurg de toamnă

de VOLBURĂ POIANĂ-NĂSTURĂȘ

Înmoaie vremea aripa 'n otravă
Și-o 'ntinde din balconul casei mele,
Cu greu suspin de vânturi grele,
De-asupra parcului de peste drum.

Își pleacă frunza fruntea ei bolnavă,
Nu-s flori în iarbă, nu e nici parfum,
S'a 'nșepenit o cioară pe o cracă —
Uitându-se la mine în balcon;
La moartea soarelui nu vrea să tacă
Bocește unison, bocește monoton.

Ard geamurile casei dinspre parc...
S'a dărâmat al ramurilor arc
Zvârlindu-și frunzele lui pe cărare.

Ca mâine, hora frunzelor ușoare
Prin parc, pe drum, la geamuri s'o 'nvârți,
Ca mâine, iarna îmi va troeni
Cărarea pașilor, cărarea gândului,
Că toate vin cu cheia rândului
Să intre și să iasă din viață.

Azi, parcă, toamna 'n sufletul meu sapă
Să-mi ia viața până dimineață.
Și pe când suflul toamnei mă 'nșioară
Visez un ghiocel de primăvară
Pe margine de apă.

Impodobește-mi

pustiul vieții cu lumina florilor de primăvară, înflorește-mi în umbrele sufletului bucuria priveghitorii ce cântă tu clarul de lună prin tușișul din grădina mea părăsită și deretică cu gingășia dragostei în inima mea, cum ai dereticat și împodobit căsuța noastră, draga mea dragă!

Șterge cu mătasea gândurilor tale praful păcatelor ce-mi înăbușă sufletul și ucide cu mireasma dorurilor fără prihană ispitele din simfurile mele bolnave.

Nu îngădui răgaz clipelor să se invâluie în duioșia întristărilor amare și nici în mohorâtul lenevirilor sterpe, crinul meu alb!

Umple ulcioarele vieții cu sucii sentimentelor alese și cu uleiul gândurilor de lumină și le înmiresmează cu sfințenia smirnei din cădelnița dragostei.

Pregătește cu sârguință candela simfiriei curate pentru sărbătoarea fericirilor nevisate, lumina mea fragedă!

În urmă, obosită, deschide sfioasă cămara sfântă a sufletului meu înflorit de surâsul ingerilor. Acolo, tăcuți, vom aprinde făclile de închinare și îngenunchiați cu gândul în fața sfântului milostiv, vom simți desmierdările de fericire ale veșniciei, draga mea dragă!

Pribeag

pe drumuri străine îmi pierdusem inima în țărâna lor. Tu însă, lumina mea dragă, ispitindu-mi urma ai găsit-o călcată în picioare. Ingenunchind ca în fața altarului, ai ridicat-o cu mâinile tale ca două crini și cu lacrimile ochilor tăi ca marea ai spălat ranele înveninate...

Da, plînsul ochilor tăi mi-a stropit inima cu roua învierii și, tămăduită, mi-ai adus-o dar al dragostei veșnice. Ori, în clipa aceia de negrăită fericire, ai schimbat inimile noastre? Doar toate nădejile mele ucise de răutatea prietenilor au înviat ca stropite cu apă vie:

* * *

Îmbătat de mireasma nădejzilor înflorite am părăsit drumul călcat de mulțimea gureșă și m'am pierdut în livezile sărutate de soare. Rătăcind pe marginea vâlcelelor cu murmur de ape și cântece de paseri m'am trezit în fața casei tale cu surâs de mușcată în ferești. Ușa deschisă, mă aștepta parcă. Fericit, am intrat în cămara ta sfințită de mirosul măghiranului. Doar mă chema cântarea inimii mele.

* * *

Uite, floarea mea de lămâiță, cum strălucește inima mea, asemenea mărgăritarului mângăiat de raza soarelui în asfințit, doar poartă lumina plânșului tău și urmele buzelor tale.

Îngăduie, draga mea dragă, să-ți cânte inima mea pe pragul casei tale, îngăduie să-ți cânte cântarea fericirii mele!

Z. SANDU

Cascada Yurei-Daki

de Lafcadio Hearn

Nu departe de orașelul Kurosaka, în provincia Koki, se află o cădere de apă numită *Yurei-Daki* sau cascada spiritelor. La poalele cascadei se găsește un mic sanctuar, Shinto, consacrat divinității aceluia ținut și căruia oamenii din popor îi zic *Taki-Daimyojin*; înaintea altarului se vede o cutie de mică dimensiune sau *Saisen Bako*, menită să primească ofrandele credincioșilor.

Și se spune o poveste despre această cutie a milelor.

Sunt trei zeci și cinci de ani, când într-o seară de iarnă, pe un timp geros, femeile și tinerele fete caril ucrau într-o *Asa-toriba*, sau torcătorie de cânepă, din Kurosaka, se strânseseră, când lucrul zilnic fu terminat, împrejurul jăralicului din atelier. Petreceau, povestindu-și întâmplări cu strigoii. Ascultaseră vre-o douăsprezece povești de acest fel și, cea mai mare parte din ele, începuseră a simți fiori neplăcuți, când o tânără fată, fără îndoială pentru a întărâta încă plăcerea spaimei, strigă:

— Ah! O idee! Cine-ar merge în noaptea asta, singură de tot, la Yurei-Daki! Această propunere provoacă un țipăt de groază printre fete, urmat de râsete nervoase....

— Ași da celei ce s'ar duce, toată cânepa ce am tors astăzi, zise o lucrătoare cu ton baljocoritor.

— Eu asemenea, strigă a doua.

— Eu la fel, adăugă a treia.

— Vom da toate, afirmă a patra.

La aceste cuvinte, Yasumoto-O-Katsu se ridică dintre torcătoare: Era soția unui dulgher. Purta în spate pe singurul său fiu, un micuț de doi ani, care dormea, înfășat cu îngrijire.

— Ascultați-mă, spuse O-Katsu. Dacă într-adevăr vă învoiți toate să-mi dați cânepa ce ați tors astăzi, eu voi merge la *Yurei-Daki*.

Propunerea fu primită cu strigăte de mirare și neîncredere; totuși, când fu repetată de mai multe ori, o luară în serios. Fiecare torcătoare, rând pe rând, promise să cedeze lui O-Katsu partea sa din munca zilei, dacă ea va merge la *Yurei-Daki*.

— Dar cum vom ști noi dacă ea a fost într-adevăr? — întrebă o voce mușcătoare.

— Să aducă cutia darurilor! — răspunse o femeie bătrână, pe care torcătoarele o chemau Obaa-San, sau bunica. — Dovada va fi îndestulătoare.

— O voi aduce! strigă O-Katsu. Și se avântă în stradă, purtând în spate copilul adormit.

Noaptea era rece, dar clară. O-Katsu coborî cu pași repezi povârnișul străzei pustii; putea vedea cum toate casele erau ermelic închise, din cauza frigului covârșitor. Ieși din orașel și pe șosea alergă: Tipa-

lipa!... Imensa liniște a câmpurilor de orez înghețate, o înfășura; singură lumina stelelor, cobora asupra ei. Timp de o jumătate de oră ea urmă șoseaua; apoi, se strecură pe un drum mai îngust ce șerpuia printre coline. Cu cât înainta, cu atât poteca se făcea mai neagră și mai anevoioasă; dar ea o cunoștea bine și, în curând, auzi mugetul surd al apei. Câte-va minute încă; drumul se deschise într'un luminis, mugetul surd deveni un vuet puternic și, înaintea ei, zări, schițându-se vag pe un fond de nepăt rurs întunec, lunga lumină tremurătoare a cascadei. Nelămurit întrezări sanctuarul, cutia. Înaintă, întinse mâna.

— Oi! O-Katsu-San! O voce imperioasă răsună acoperind vuetul apelor.

O-Katsu, rămase nemișcată, încremenită de spaimă.

— Oi! O-Katsu-San! vocea răsună din nou, mai amenințătoare de astă dată.

Dar O-Katsu era într'adevăr o femeie de o mare îndrăzneală. Stăpânindu-și emoția, puse mâna cu rezoluție, pe cutia de ofrande, și fugi.

Nu văzu și nu auzi nimic alarmant până ce alinse șoseaua; acolo se opri o clipă să răsunle. Apoi plecă cu pas hotărât, până ce ajunse la Kurosaka; bătu în poartă la *Asa-toriba*.

Strigăte de mirare nefsârșite se auziră când O-Katsu fu în mijlocul femeilor și fetelor, gâfâind și ținând în mâini caseta divinității. — Sufocate, ele ascultară istorisirea; scoaseră strigăte de simpatie, când ea le spuse că Vocea a chemat-o de două ori pe nume, din sânul apei vrăjite.

— Ce femeie! Ah! Curagioasa O-Katsu! Cu dreptate și a câștigat cânepa!

— Dar, O-Katsu, mititelul o fi'nghețat de sigur, zise deodată Obaa-San. Să-l apropiem de foc.

— I o fi și foame, cu siguranță — strigă mama — trebuie să-i dau să sugă; e chiar timpul!

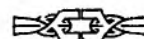
— Sărmană O-Katsu, reluă Obaa-San ajutând-o să-și desfacă curelele cari susțineau copilul. Oh! dar! ești toată înmuiată în spate! Și deodată, cu un strigăt răgușit, buna bătrână exclamă:

— Ara! Dar acesta-i sânge!

Atunci, din legăturile desfăcute, se văzu căzând pe pământ un pachet de scutece șiruind de sânge și, din care, eștau numai două mici picioare și două mânuțe.

Capul copilului fusese smuls.

Trad. de Eugenia Biciolla

¹⁾ Exclamație destinată a atrage atențiunea.

Jurământ

(Urmare și sfârșit).

de Alexandru Riza.

„Bată-l D-zeu de spurcat!“ Așa punea ea capăt oricărui gând despre pământ. Precum am zis, calea se făcea și odată făcută, se bătătorea.

Gândul omului este ca pirul. Dintr'un colț mic, răsare fir gros, apoi lugerii acestuia dau alți colți, ca alte rădăcini și-ți umple grădina. Acum sufletul Aniței era cuprins de pornire împotriva lui Petcu, întocmai ca o grădină de pir. În ziua când să plece la judecată, ea știa ce-avea să facă, pentruca să scape pentru Florică, petecuțul de ogor.

* * *

Era o dimineață de toamnă cu cer mohorât și afumat de ceață, când Vasile, — sluga lui Irimie — prinse caii la căruță, ca să meargă la oraș. Se suiră în căruță, Irimie și Anița și plecară. Caii, — doi roibi cum n'aveau pereche'n sat — mergeau ca vântul.

Toți oamenii din sat cari îi întâlneau, stau în loc și nu știau cum să-și stâmpere mirarea. Ciudat li se părea tuturor, să-l vadă pe Irimie cu nevasta spre oraș. De obicei, el mergea singur în toate treburile lui; iar dacă lipsurile casei o sileau și pe Anița să plece — odată'n an — la vreun târg, apoi nici pomeneală să meargă cu el. Pleca ori cu vreun copil — când îi trăiau, iar acum mai de curând, cu Florică — ori cu sluga.

Până la oraș, Irimie a avut de vorbă cu caii, dar cu Anița, ba. Și oricât, e drum din sat până la oraș, că doar nu-i colea. Să nu scoți tu o vorbă cu muierea! Așa îi era firea. Nu că ar fi avut cine știe ce gânduri, ori vre-o dușmănie pe Anița. Ferit-a sfântul! Ea, biata, se învățase cu firea lui și nu era așa de amărîtă ca la început, când se luaseră.

Tot drumul, s'o fi gândit și ea la ceva, dar lămurit nu știa la ce. Li fugea mintea dela una la alta, după cum îi alergau pe dinaintea ochilor, câmpul cu porumb, ori brazdele negre ale ogoarelor.

Când au ajuns la judecătorie, pierise ceața și soarele se înălțase de un stat de om. Cerul era senin și-ai fi crezut că ești în mijlocul verii. Au așteptat acolo, la ușe, vre-un ceas, până să le vie rândul.

Anița nu mai fusese la judecătorie. Li veni cam greu când își auzi numele strigat de cineva care deschise ușa și dacă n'ar fi împins-o Irimie, dela spate, înăuntru, ar fi rămas afară. Înăuntru tot fețe necunoscute. Petcu, a intrat și el. Intr'o parte, Irimia cu nevasta, iar în cealaltă Petcu. În fața lui, un domn, cu fața toată rasă. Ța trebuie să fie avocatul, se gândeste Anița. „Doamne, de ce n'o fi pus și Irimie avocat! Să știi că ne câștigă veneticul“.

Cu gândul la pământ, cu olmoceala în care se găsea, ea nu băgă de seamă, că avocatul vorbea de-i tăia gura'n fier. Spuse nu știu ce spuse, o suci cu

vorba, că ieșea, — după spusa lui și după socoteala Aniței, că Irimie este vinovat și că pământul se cădea să fie al lui Petcu.

Mai zise judecătorul una, avocatul alta, și ră-mase să jure careva. Petcu vroi să zică ceva, dar îi luă avocatul vorba din gură și spuse că să jure Irimie.

— „Nu, nevasta“, zise Petcu, „că e stăpâna pământului și ei i-am dat banii!“

Rămase dar, așa.

Puțin lucru înțeleșese Anița din vorba încurcată a avocatului și din spusa judecătorului.

Făcu precum îi spuse acesta: prinse crucea de pe inasă cu mâna dreaptă, apoi zise după judecător, vorbă cu vorbă, rar, fără să le lege una de alta: jur... jur... și așa mai departe, până la... „așa să mi ajute D-zeu!“ Dupăce termină — fără să vrea, sărută crucea. De data asta, o privi fără lacrimi pe gene și nu-i mai păru sfântul muștrător ca'n biserică.

Ciudată alcătuire mai este și omul! Iși dapână viața clipă cu clipă, dar niciodată nu găsește mulțumirea în clipa de față. În orice face, găsește amărăciune, necaz; și aleargă'ntr'una spre ziua de mâine, cu nădejdea c'o fi mai bine. Când vine timpul așteptat, bucuria este mai mică decât o aștepta și'n loc să aibe mulțumire, se face'n sufletu-i pustiu adânc și greu.

Anița pusese stavilă gândurilor ei, la pricina cu pământul. Toată puterea ei de gândire, și-o înmă-nunchiase asupra lucrului ăstuia. Vroia cu toată făptura ei să-și scape averea pentru copil; și făcuse din aceasta un rost pentru care să trăiască. Peste hotarul acestui gând, nu mai putuse mintea ei să treacă. Acum, însă, când se mplinise cu bine rodul gândurilor ei, în loc să i se umple sufletul de bucurie, era încărcat cu amărăciune. Oricât încerca să-și scuture amarul din suflet, să-și pună'n inimă bucurie cu sila, — vorba ceea — nu se putu.

Așa este rânduiala sufletului omenesc, rânduiala făcută de Cel prea înalt și cum ar putea-o omul strica?

Soarele se ridicase către amiază și încălzea pământul ca'n toiul verii, când veniră spre-acasă. Razele se înfingeau par'că în praful drumului răscolit de copitele cailor, în capul Aniței, le simțea greutatea.

Li părea că arborii de pe marginea drumului se umflă, tremură și aleargă înapoi.

Fără să vrea, porniră să i se înșire în minte toate cele petrecute la judecătorie și-i păru, că acum le trăește cu adevărat. I se ridică ceața în care fuseseră învăluite vorbele și chipurile, acolo. Legă'n minte-i vorbă de vorbă ceea ce spusese ea și se cutremură de un fior adânc, când le prinse înțelesul. Li sta și acum în față chipul sfântului de pe cruce, așa cum îi pă-

Noaptea la cramă

de G. TALAZ.

*Noaptea 'ntreagă a fost răs și cântec
Imprejur de focuri lângă cramă —
Am băut din tămâios, din negru,
Și pe jar am frigărit pastramă.*

*Noapte bună, ne-am fi spus noi poate,
Dar venea parfum de peliniță,
Și-am mai stat să bem doar câte-o cană
Din spumos... și iar, din altă viță...*

*Și când zorii s'au ivit pe culme,
Unii au rămas încă la cramă,
Și-așteptând să fie ziuă bine,
Au pus vin în căni și 'n foc pastramă.*

*Iară noi porniți pe cărăruia
De sub vii, mergeam cu multă seamă,
Și căzând prin bulgări ne gândeam,
Necăjiți, că n'am rămas la cramă.*

~~~~~
ruse la judecătorie. Incercă să afle de ce aci, nu fusese muștrător ca'n biserică, apoi, cu ochii minții — cēice văd numai ce se urzește înăuntrul sufletului, — văzu cum figura blândă își schimbă marginile încet, încet, până se fac una cu ale celui din biserică. Nu mai văzu după aceea nimic, ci doar auzi un pocnet scurt în urechi, care se continuă cu țipătul ascuțit ca glasul vântului.

Caii îndemneau la drum, bătând pietrișul într'un trap scuturat. Ieremie moșăia din când, în când, cu hăjuriile în mână.

Anița își simți pleoapele grele și fără să știe când, așipi.

Nu poți zice că dormi când mergi cu căruța, mai ales când șezi pe scaunul care te zdruncină, dar așa furi din somn, sau cum s'ar zice, dormi iepurește.

Capul i se îngreuna și simțea cum o pătrunde moleșeala și greutatea în mâini, în picioare, în tot corpul.

Oricât ar fi somnul de slab, dar de vise nu este scutit. Ba, când este omul topit de oboseală și nu poate dormi ca lumea, tot ce se petrece împrejur, se prelungește în sufletu-i ca o umbră, se leagă cu gândurile făcute și cu grijile ce le poartă'n suflet și nasc vise ciudate, de care să stai și să te minunezi.

Așa și cu Anița. Se făcea că înaintea ei se înalță o cruce ca cea dela altar, dar mai mare, iar pe ea, chipul sfântului, muștrător, cum se obișnuise să-l vadă, de ani întregi. Și sfântul se mișcă, își schimbă fața, își strânge gura ca de o durere mare, apoi deschise ohii și o privi; ... când băgă ea bine de seamă pe cruce era Florică, iar jos, lângă el, cineva cu țăpătură de om, cu ghiare de pisică lungi, lungi de tot,

săpa lângă cruce și vrea s'o răstoarne. Ar vrea să alerge să-și scape copilul, dar nu poate: își simte picioarele grele, lipite de pământ. Făptura cu chip de om se întoarce cu fața la ea și atunci vede că e Petcu, care-i strigă: „E al meu!” îi aruncă bulgări de pământ din groapa pe care-a săpat-o lângă cruce și-i zice râzând în hohot: „na-ți pământul, ia-l!”

O pârăitură puternică, apoi crucea cade, prăbușind pe Florică. Anița dă un țipăt, căci câinii cari erau cu Petcu, o prind de gât, de mâini, o sfășie.

Când a deschis ochii, era sub căruță, caili în șanț cu oiștia ruptă într'un stâlp de telegraf, iar Irimie lungit mai la o parte.

Se speriaseră caili de un automobil care le venise în cale, tocmai la cotitura drumului. Noroc că deteseră cu oiștia într'un stâlp, că altfel, praful s'ar fi ales și de căruță și de ei. Sforăiau și tremurau din tot corpul, la auzul uruitului ce încă se mai auzea depărtându-se.

S'au nimerit pe drum câțiva oameni ce veneau cu carele dela oraș și le-au dat o mână de ajutor. Anița era ruptă la mâna stângă. Au legat-o oamenii cu un ștergăraș, apoi au așezat-o pe iarbă, până au îndreptat căruța și-au scos-o la drum. Irimie s'a sculat singur. Avusese vreme să se scoale ca să sară și-l svârlișe căruța mai departe. La căruță, în afară de oiște nimic nu se stricase. O legară oamenii cu coadele căpeștelor dela cai și-așa, putură să plece. Când o puseră pe Anița în căruță, și-a deschis ochii mari, privi undeva, în gol, să vadă ceva, ascultă, fără să înțeleagă rostul vorbelor celor din jurul ei. Ii părea că sunt sunete fără niciun înțeles, ca și lătratul unor câini. Simțea doar că mâna stângă îi este săgetată de dureri, capul greu, iar în urechi, simțea țipătul prelung și cobitor, ca glasul de cucuvea.

Acasă, tot pe brațe au dat o jos. Au chemat în grabă pe baba Stanca Schiopului, meșteră 'ntre meșteri, la toate boalele. I-a desfăcut rana, a spălat-o cu apă caldă, apoi a pus pe rană alifie de sunătoare, întinsă pe-o foaie de mușcată. O căută pe tot corpul, o pipăi și găsi că are mușchii căzuți. O trase, cum numai baba Stanca știe, cu oțet amestecat cu spirt și untdelemn. Anița se lăsă sucită de femei și nu scotea o vorbă. Când au umblat la rană, păruse să-și miște buzele să zică ceva, dar nici nu gemu. Au plecat femeile pe-acasă, că se apropia seara, rămânând vorba să mai vie baba Stanca.

Peste vre-o jumătate de ceas, vecinele-și șopteau cu mâna peste gură:

— Auziți, soro, ce-i cu Anița Irimiei?

— „Așa cumătră, că-mi spuse lelea Stanca. Tot adevărat să fie? Doamne ferește! Zice că e cu mâna frântă de n'o mai poate mișcă din cot”.

— „Eu vorbii cu baba Mica Păsărelului, ci-că ea o văzu și-mi spuse că ia'uzi, stă ca de lemn, doar ochii 'n cap și-i mișcă.

— „Fugi, soro, de-aci! Doamne apără! Bag seama s'o fi lovit cumva rău. Te pomenești că moare, săraca!

— „Ba, babă Mică, ci-că, precum că ar fi „izăltată“.

— „Doamne, ferește! să-mi fac cruce. Doamne, ferește! O mîncă câinele. Că să știi că numai din el, a ajuns ea așa. Tu n'o știi, vecină, când eră ea mai tânără. Nu-i găseai pereche 'mprejur! N'avu ea parte de viață ca lumea. Alergă ca o roabă și când să zică și ea să se odihnească, îi luă D-zeu copiii, acu-i luă sănătatea.

* * *

În noaptea aceea, a stat de streaje la capul lui Florică, baba Stanca. L-a îngrijit ca o mamă adevărată: l-a schimbat, l-a șters de sudoare, i-a dat apă rece să-și stâmpere focul care-l încingea.

Anița a părut că doarme. De cu seara, credeau toți c'o să aștească, dar spre miezul nopții a sărit din pat, a ascultat așintindu-și urechea spre fereastră, a vroit s'alerge la ușe, dar când a ajuns aproape să iese, și-a oprit pasul, a privit 'mprejur, apoi s'a acoperit la față, fără să zică un cuvânt. A luat-o baba Stanca cu binișorul, a dus-o la pat și a culcat-o.

Florică s'a sculat într'un cot în pat și a strigat-o:

— „Maică, ce-i maică? A voit să mai zică ceva, dar tusea l-a înecat și-a căzut cu capul pe perină.

Anița a deschis ochii mari, vederea i s'a tulburat a ascultat de par'c'ar fi vroit să prindă niște sunete pornite de departe. S'a sculat pe marginea patului, a luat o perină și-a început s'o descoase.

Așa s'au scurs zile după zile, până în miezul toamnei. Se adunase porumbul de pe câmp și acum se semănau grânele de toamnă, dar cu Anița n'a fost mai bine. De-atunci, de când cu cazătura din căruță, nu i-a mai venit gura. Mută ca cel născut fără glas. De unde mai înainte n'o trecea Duminecă ori sârbătoare ca să nu se ducă la cimitir și la biserică, acum, par'că eră pe altă lume. Dar ce să mai vorbești de grijea morților! Florică eră cu sufletul pe buze. Se uscă în pat și-și rupea din piept, când tușea, iar ea nici habar n'avea. Venea câte-odată spre patul lui, dar ochii ei vedeau altceva, căci se pironeau în altă parte.

Mai târziu, îi venea așa din senin și râdea cu hohot, apoi o 'ntorcea 'ntr'un plâns din care nu se mai oprea. Din zi în zi era mai rău. Într'un rând, dintr'un răs de asta, așa, i-a venit și-a rupt-o de fugă prin curte, spre grădină, cu mâinile întinse înainte, ca și când ar fi vrut să prindă ceva. Abia au pus mâna pe ea. Au închis-o într'o cameră, de frică să nu cumva să fugă și — Doamne, ferește — să sară în fântână, ori mai știi ce se poate 'ntâmpla!?

Cât a fost slobodă, nu făcea nici un rău. Acum s'a năpustit cu pumnii pe geamuri, de n'a mai rămas unul bun. Ii erau mâinile numai sânge. Dacă îi duceau mâncare, gustă puțin, apoi pe cealaltă o întindea

Neliniște

de Const. Goran.

...Drumul mă fură... cine mai știe
Ce mă așteaptă... ce vijelie?..

Soră furtună.. sora mea bună
Lasă-te 'n suflet.. brațu-l vreau rupt!..
Dă-mi suferință.. scumpă cunună.
Dulce-i osânda, vreau ca să lupt...

..Viața-i un fulger.. ritmul sălbatic
Azi îl trăesc.. ritmul de foc:
Sute de sulji.. pieptu-mi străpungă
Peste morminte, vreau ca să joc...

Chinu 'ntrebării.. cum să mi-l stâng?
Viața m'opasă.. basmele pier..
Stinge-mi simfîrea, soră furtună
Noapte adâncă 'n suflet să strâng!...

pe pereți, pe jos, spargea vasele; așa că în cele din urmă îi aduceau în blid de lemn.

Cine-i vedea patima, ruga pe Dzeu s'o ierte și s'o culegă din viață. A fost baba Stanca de i-a 'mpreunat apele: a luat apă ne'ncepută, dela 3 fântâni, i-a descântat și i-a dat-o să bea. Cu voia lui Dzeu nu te poți pune! Să vede că-i era ei dat să-și îngroape și pe cel din urmă copil. Parcă toate rugăciunile și făcăturile, n'ar fi fost pentru Anița, ci pentru Florică. Din zi în zi, mai slab, mai prăpădit. Când adormea, își era groază să stai lângă el. La fiecare răsuflare, se auzea un scârțait ascuțit, ca sgomotul ce-l face un ferestreu în lemn. Spre miezul nopții, îl lua cu fierbințeli și-l îneca de tot. Mai către ziuă, îi era mai ușor și se odihnea — ca vai de lume, — pentruca a doua noapte, să-i fie mai greu. Priveai cu ochii cum scade viața din corpul acela slab. Într'o noapte, — la cumpăna nopții — când orice boală este mai grea, s'a stins Florică, întocmai ca o lumină căreia i s'a sfârșit feștila. Jale mare era în casa lui Irimie. Numai Anița, sta uitată în camera ei.

Când a fost așezat mortul pe masă, în mijlocul casei, cu sfeșnice la cap și crucea într'o parte, s'a dus baba Stanca de i-a spus, dar n'a'nleles. A luat-o cu binișorul și când a adus-o lângă mort, cu părul desplătit, atunci, a părut că pricepe tot rostul celor dimprejur, ochii i s'au umplut de lacrimi, un hohot de plâns i-a sugrumat răsuflarea, a zguduit-o și atunci — după amar de vreme, de când nu vorbise, — și-a strigat copilul pe nume:

— „Florică, copilul meu!“ Ochii i-au lunecat în neștire peste golul din cameră și i s'au oprit pe cruce. S'a întunecat, și-a strâns puțin buzele, a lărgit mult, mult ochii și și-a așintit urechea, ca să audă urletul cobitor al cânelui din curte. A'ntins mâinile spre Florică, apoi a prins a râde cu hohot.

LITERATURA PERSANĂ *De ce te-ascunzi din calea mea?*

Surâsul

de Hafiz

Noaptea trecută, un înțelept mi-a spus:

„Tu trebuie să cunoști secretul aceuia care ne vinde vinul“.

Adăogă: „Nu lua nimic în serios.

Lumea împovărează pe cei ce se umilesc.“

Apoi, îmi întinse o cupă în care splendoarea cerului se reflecta cu atâta strălucire încât Zuhra începu să danseze.

„Urmează-mi sfatul, o flutur, și nu te îngrijii de lucrurile din lumea asta.

„Culege cuvintele mele, ele sunt mai rare decât perlele.

„La viața așa cum iei cupa aceasta, cu zâmbetul pe buze, chiar dacă-ți sângerează inima; nu geme ca o lăută și ascunde-ți rănilor!“

„Până'n ziua când vei porni înfășurat în lînfoliu tu nu vei înțelege nimic. Urechea omului nu poate să audă graiul îngerului.

„In casa dragostei nu te îngânfa nici de întrebările tale, nici de răspunsuri.“

O, Saki, toarnă-mi vin, căci nebuniile lui Hafiz au fost înțelese de Dumnezeu bucuriei, Acela care iartă, Acela care uită...

Spinul și Trandafirul

Zefirul, pentru sărbătoarea trandafirului, ne îmbată cu parfumul lui. Unde este dulcea privighitoare? Spune-i să ne cânte un cântec.

Inimă, nu te plânge de despărțire. In lumea aceasta trăesc cot la cot plăcerea și durerea ca și spinul cu trandafirul.

Chinul m'a încovoiat ca un arc și cu toate acestea nici nu gândesc să părăsesc sprincenele cari mă rănesc cu săgețile lor arzătoare.

Nu voi vorbi nimănui de despărțire: inima celor ce nu iubesc n'ar putea să păstreze o taină.

Sbuciumul inimei mele, e tradat de parfumul buclelor tale. Nu e de mirare ca parfumul să fie un povestitor. Mă de priviri îți contemplant fața și tu nu privești nici una.

O inimă, urmează să respiri dragostea și să-ți porți chinul, binecuvântând flacăra care te arde.

Vără-ți capul în țărână, Hafiz, și fă-ți rugăciunile,
trad. de FLORI-SAM.

De ce te-ascunzi din calea mea,
Când inima-mi te cată?
Doar ochii tăi de i-ași vedea,
De pază înger te-ași avea
In calea-mi zdruncinată

De ce de mine te ferești,
Când ești atât de dragă?
Cu ochii tăi când mă privești,
Imi dai puteri dumnezești
In viață mea pribeagă.

Ai tăi din cale-mi te abat
Și te feresc de mine,
Parcă-s de soartă blestemat
De min' să fugi ca de păcat,
Iar eu să fug de tine.

De ce atuncea m'ai privit
Și m'ai chemat la viață?
De ce în drum m'ai părăsit
Și tu și-ai tăi m'ai osândit
Ca să dispar din față?

Oare-i păcat să mai iubesc
Să mă gândesc la tine?
N'am drept pe lume să trăesc,
Că-s oameni răi și mă urăsc
Și te despart de mine?

Mai bine nu ne întâlneam
Privirile setoase,
La tine azi nu mă gândeam,
Pustiul în viață rătăceam
Pe căi întunecoase.

Faceți-vă cumpărăturile de coloniale
și delicatose la firma **Virgil Andru**
3-10

Service prompt
și conștincios!

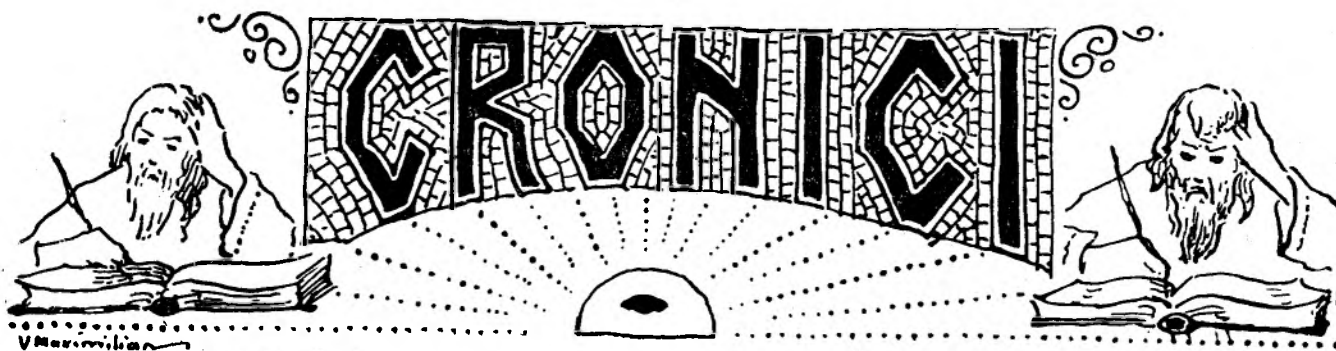
Strada I. C. Brătianu 1.

Magazin de
coloniale,
delicatose,
conserve

IOAN MEZEY & Comp.
Str. Alexandri No. 2. — Vis-a-vis de Primărie

Cel mai vechiu magazin românesc din Oradea

Mărfuri proaspete, curate și
cele mai bune pentru gospo-
dării, cu prețuri reduse. 1 kg.
Zahăr tos 34 lei. Cutie 37 lei.

„Universitatea Em. Gojdu“. Oradea abundă în societăți și formațiuni mai mult sau mai puțin culturale. După un're terenul a fost propice și exploatarea s'au năpustit. Cultura a fost o șea pe care putea călări — aici la frontieră — orice nechemat. S'au văzut indivizi cari n'aveau nimic comun cu scrisul, dușmani ai gramaticii, chinezi ai stilului cari au știut să se cocolăze în turnul de plumb al tiparului, unde au crezut un moment că se vor stabili pentru vecinicie. Iscăliind articole scrise de alții, cerșind și speculând pe scriitori, s'au simțit postaji în rândul acestora. Și se știe că bolobocul gol face gălăgie mare. Urcând și coborând treptele tuturor redacțiilor și ministerelor pentru reclamă și subvenții, acești indivizi au reușit un timp să rămână la suprafață. Cultura lor, deși nu forma decât elementarele cunoștințe ale oricărui samsar, pe lângă rentabilitate reușise să le creeze și o aoreolă falsă de propagandism și apostolat. Și anii trecură. Entuziasmul unirii și beția patriotică s'a așternut ca drojdia la fund. Ochii s'au limpezit și pe retina a început să se imprime figura lor așa cum este. Idoli aceștea cu aliură de apostoli culturali încep să apară în adevărata lor postură. Disprețul public începe să-i fixeze și turnul pe care s'au cocolat se clatină. Terenul le scapă de sub picioare pe zi ce merge. Și societățile și formațiunile mai mult sau mai puțin culturale au început să se năruie, rămânând în urma lor o operă de reclamă personală și anumite afaceri nu tocmai curate. Se mătură, s'ar zice, tot ce este de măturat, tot ce a fost de prisos și nejustificat.

Tot ce este necesar însă rămâne. Universitatea liberă „Em. Gojdu“ de ex. își duce înainte opera începută. Conferințele organizate în anii trecuți au crescut o dungă luminoasă în mișcarea culturală de aici. Ea se prezintă cu elemente solide și bine pregătite. Trăește prin ea însăși, prin munca membrilor care au constituit-o și, mai ales, prin valoarea lor. Nu cerșete conferințele pentru vr'unul din conferențiarii ei incapabil și nu bate darabana reclamei. Modest, stăruitor, fără decepții căci nu și-a creat iluzii, își desfășoară programul săptămână după săptămână. Cei cari asistă — și sunt din ce în ce mai mulți — la conferințele acestei universități libere pleacă satisfăcuți acasă cu un dram mai mult în bagajul cunoștințelor pe cari le posedă. Tot așa și conferențiarii ca și organizatorii se retrag modești și mulțumii că și-au făcut datoria.

Seria conferințelor din anul acesta la Universitatea liberă „Em. Gojdu“ a deschis-o D-l George Bota inspector șef școlar al regiunii, un apreciat și fecund conferențiar și real propagandist al culturii românești la graniță. D-l Bota de altfel își face inspecțiile școlare însoțite de interesante conferințe în toate centrele mari și mici ale regiunii sale din Bucovina până la Arad. Este tipul conferențiarului convins, cald și convingător, care ne face să spunem că profesorii și învățătorii, cari îl iubesc, au dela cipe lua exemplu de muncă.

Prima conferință a d-lui Inspector șef G. Bota a fost despre „Copilul și viitorul neamului“. Il ascultă o sală întreagă, nu numai Români ci și foarte mulți minoritari. Demonstrează cu exemple vii greșelile unora și ale altora și arată ceace determină neînțelegerea dintre cei ce ar trebui să se înțeleagă. Biciu-

este fin dar fără milă pe cei ce nu înțeleg timpurile și arată că în ciuda generației de azi, școala nouă crește generația zilei de mâine într'o nouă orientare. Conferințele D-lui Bota nu pot fi rezumate, deși vorbește mult, căci fiecare frază este o idee și-o convingere

A doua conferință a fost a D-lui prof. universitar din Cluj Th. Capidan care cu aceeași vervă și cu multă compeliță ne vorbește despre „Românii din Albania“. D-l profesor Th. Capidan ia acest subiect numai ca motiv, pentru a dovedi unitatea sufletească a poporului român de pe toată întinderea sa. Cu minuțioasă analiză, cu dovezi filologice populare exprimate, cu argumente etnice culese cu multă artă, conferențiarul aduce lumină nouă pe aceste plaiuri ținute de dușmani în întuneric. D-l Th. Capidan și-a dat seama că un conferențiar trebuie să deschidă căi noi și să arate celor ce-l ascultă părți pe care nu le cunoaștem întreaga sală a plecat cu mai multă încredere în neamul acesta român și în puterea de rezistență a rasei noastre. Românii de aici, cu mici și nenorocite excepții, sunt buni, dar au nevoie să cunoască adevărata valoare a neamului lor, spre a căpăta deplină încredere în ei. Acest rost l-a avut conferința D-lui profesor universitar Th. Capidan și o putem spune că a reușit.

Un nou Valentino. Abia s'a așezat jărăna peste răposatul Rodolfo Valentino, marele actor de cinematograf, când ziarele din Budapesta ne aduc o noutate interesantă. E vorba despre o asemănare extraordinară între Valentino și un tânăr din Budapesta, cu numele Minszenty. Această descoperire a fost făcută de marea artistă maghiară Fedak Șari.

Minszenty e de 28 de ani și un pasionat amator de sport Fedak Șari posedă o colecție mai bogată de ani, dar e mereu tânăr și ahtiată după sport. Într'o bună zi din vara trecută s'au întâlnit amândoi cu bărcile pe Dunăre. Artistul a fost uimit de această asemănare și la început credea că se află în fața lui Valentino cel adevărat, care pe atunci trăia în America.

După ce ziarele au adus fulgerătoarea veste a morții lui Valentino, Fedak Șari a meditat asupra asemănării între cei doi bărbați și i-a venit în cap o idee minunată. Cum în urma morții lui Valentino rămăseseră mai multe filme neterminate, s'a gândit că în locul marelui actor al ecranului ar putea apărea Minszenty. Imediat s'a luat fotografia cu acesta din urmă în diferite posturi ale lui Valentino, pe cari le-au trimis fabricelor de filme din America Izbite de această asemănare, fabricile americane au făcut oferte grase tânărului Minszenty, care încurând va și pleca în America, pentru a juca în locul lui Valentino.

Tânărul Minszenty a fost subofițer în armata ungară. Actualmente e comerciant, conducătorul unei prăvălii a cumnatului său. E uimit și dânsul de vâlva ce s'a făcut în jurul numelui său. Până la plecarea în America el învață la Budapesta arta ecranului Cele mai multe lecții le ia dela Fedak Șari, care va face pe impresarul.

Teatru țigănesc. Nu e o anecdotă de Th. Speranță și nici vre-o persiflare. E vorba aici despre un lucru foarte serios. Adică, dacă există până acum teatru românesc, unguresc, nemțesc, frantuzesc, evreesc etc., de ce n'ar exista și teatru țigănesc?

Fiecare neam își are cultura sa, împodobită cu calități proprii. Dece n'ar putea să devină și țișanii un element de cultură în angrenajul omenirii? În domeniul muzicii, bunăoară, țișanii au dovedit până acum că posedă destul talent.

Iată o întrebare care l-a frământat pe un țișan din Budapesta. El e primas, conducătorul orchestrei într-o cafenea. În vreme ce arcușul aluneca pe coarde și oaspeții cafenelei spărgeau pahare în ore târzii, primasul medita la planul lui — să înființeze în Budapesta un teatru țișănesc, cu o trupă alcătuită numai din actori țișani și care să reprezinte numai producții țișănești. Și acest idealist s'a pus pe lucru. A colindat toată Budapesta, reușind să găsească elemente pentru închegarea unei trupe de operetă, a găsit și local. L-a transformat conform ideii, și încurând se va deschide în metropola magnașilor unguri un teatru țișănesc de operetă. Între două cântece, la cafenea, directorul teatrului dă interviewuri gazetarilor maghiari și se arată foarte optimist în ceea ce privește viitorul teatrului său.

Teatrul țișănesc — dupăcum declară directorul — va reprezenta numai producții țișănești. El se va deschide cu o operetă scrisă și compusă de directorul său. În primăvara viitoare trupa țișănească va întreprinde un turneu în străinătate, prin marile centre culturale. Nu știu dacă pe noi ne va ignora, totuși ne-ar plăcea să vedem... minunea țișănească.

Nu râde iubite cititor! Am putea, mai bine să luăm exemplu.

Echipele volante la Teatrul Regina Maria. Am asistat la droaia de reprezentații teatrale ale echipelor volante așa zise de propagandă culturală cari ne-au venit în luna aceasta și după fiecare spectacol oficial plecăm dela teatru cu inima amărită. Nici când nu am simpatizat aceste echipe de turnee cari propagă o cultură istovită și pe sponci. Imperecherea frunțașilor primei noastre scene din București cu fel de fel de cabolini culeși de pe piețele ieftine ale artei ratate, sunt și desgustătoare și dăunătoare, căci ne dau creațiuni cari, când nu sunt avortoni, sunt monștri. Inițiatorul echipelor volante poate a avut intenții frumoase când a hotărât această respirație oxigenală de artă ambulantă pentru provincie, dar intențiile lui n'au fost înțelese s'au au fost înțelese pe dos. Credem că el vedea pornind de pe scena Naționalului, demnă, plină de încrederea în misiunea sfântă pe care o are, chintezenja artistică, complectul grupurilor care au realizat spectacole de valoare. Drumul lor să fie un triumf, iar reprezentațiile date o sărbătoare a culturii. Când colo... Se strecoară prin ușa din dos a teatrului câte un element ahtiat după afaceri care, după ce bate zle înregi pragul Ministerului Artelor de unde încasează subvențiuni grase, se înconjoară de nulități și, luând toiagul și straița cerșetorului, o pornește prin țară, din primărie în primărie cu mâna întinsă. Și după ce primarul l'a așezat în palmă gologanul de pomană, se îndreaptă apoi să facă pe eroul pe scena teatrului, blogoslovind publicul cu o reprezentație de balet scump plătită. Nu. Este timpul să înceteze această cerșetorie artistică organizată și oficială. Nu în chip de mică învârtelă pentru marii favoriți ai anumitor suspuși, ne-am închipuit noi dos a românească și propaganda culturală în Ardeal. Pornită să cucerească inimi, să lumineze creere și să înalțe suflete, nu-și poate atinge scopul în ipostaza de babă voit schilodită, ajutată din casa săracilor a orașelor.

Iată de ce felicităm pe d-l Al. Hodoș, directorul teatrului Național din București, pentru hotărârea care a luat-o ca să o curme odată cu echipele volante. Experiența de atâția ani ne ajunge. Nu numai că a dat fiasco, dar a și compromis. Și teatrul nostru, la înălțimea care se găsește, nu merita aceasta.

Din toate echipele câte s'au perindat pe la noi cu pomposul „turneu oficial al teatrului Național“ pe frontispiciul placatelor cât o zi de post de mari, numai una au reușit să ne dea fiorul artei adevărate. Una și aceea a fost ne-oficială și nu a Naționalului. Una singură care nu a cerșit și care poate

n'avea nici subvenții dela stat: echipa *Bulandra-Manolescu-Storin-Maximilian*. Pe cât e de lăudabil pentru acești actori asociați, pe atât de penibil este pentru teatrul care toacă anual peste douăzeci de milioane din bugetul statului.

Misa

Revoluția din 1918 și unirea Ardealului cu România de Ion Clopoșel, editura revistei Societatea de Mâine. — Lucrarea d-lui Ion Clopoșel, premiată de *Astra* cu premiul „Scotus Viator“ ne dă un tablou interesant al evenimentelor prin care a trecut Ardealul în timpul războiului și spazmurile cu cari s'a închegat unirea. Scrisă cu îngrijire, într'un stil curgător, se citește cu plăcere. Din cuprinsul ei reese clară lupta acerbă pe care a dat-o Partidul Național, pe atunci exponentul aspirațiilor naționale ale întregului Ardeal. Numele d-lor Iuliu Maniu, Al. Vaida Voevod, V. Goldiș, Ștefan C. Pop și ale celorlalți frunțași ardeleni, țărâte acum prin toate noroazele patimilor politice, fixează o epocă de care posteritatea va trebui să țină cont.

După ce descrie în pagini colorate și pline de vibrație starea românilor din fosta monarhie Austroungară, autorul, bazat pe documente, trece la marea războiu cu acea situație bizară creată poporului nostru, care sângera și pe front, ca soldat apărător al călăului său, și acasă, de unde erau ridicai preoții, bătrânii și copiii și aruncați în temnițe. Ajunge apoi la declinul puterilor centrale și la dezmembrarea Austroungariei. Va rămâne vie în sufletele tuturor cuvântarea d-lui Al. Vaida Voevod din parlamentul maghiar dela Budapesta când, cu un curaj uimitor și cu risul vieții sale, a declarat dela tribună că poporul român refuză să recunoască de azi înainte acea reprezentanță și guvernul maghiar, așa că ele nu pot reprezenta acest popor la congresul general de pace și că națiunea română din Ardeal și Ungaria va încredința apărarea intereselor sale numai unor factori desemnați de propria ei adunare națională.

După ce arată apoi toate peripecțiile revoluției, ajunge la consiliile naționale și reculegerea poporului român, care a adus unirea. Din paginile acestei lucrări reconfortante și la timp venită, nu lipsesc nici numele acelor cari au pătat, prin atitudinea lor, măreția timpurilor.

Din cetatea sfântă, de Viora Dr. Ciordaș Tipografia Dojna-Beiuș. Lovitura grozavă care i s'a dat d-nei Ciordaș prin omorarea soțului său, martirul Dr. Ioan Ciordaș, de săcui, înainte de intrarea trupelor române în Bihor, a făcut să vibreze sufletul ei de femeie și poetă. Volumul pe care-l avem sub ochi e o destălnuire a complicatelor sale stări sufletești de soție văduvită de cel pe care-i era foarte drag și de româncă naționalistă, măgulită că a contribuit cu tot ce avea mai scump pentru înfăptuirea idealului național. Eroul Dr. Ioan Ciordaș a fost o energie vie, un animator al maselor. Popularitatea de care se bucura era legitimată de acțiunile sale inimoase de român în toată puterea cuvântului. Și pe când Bihorul întreg i-a plâns grozavul sfârșit, poeta-soție și-a turnat jalea și durerea în paginile cari formează volumul de față. Sunt lucruri ușoare și sincere cari mișcă și captivează.

În fiecare pagină e evocată discret figura marelui dispă-

rut. Frazele stacate, intrerupte parcă de năvălirea lacrimilor, stilul de poem aproape ritmat, fac din acest volumaș elegant o lucrare pe care o citești ușor.

Oradea-Mare de N. Firu. Editura Cultura Națională București. Mulți străini de carte s'au apucat să blagoslovească orașul nostru cu monumente culturale, geografii, monografii, hărți și o droaie de manuale cari nu au nici un rost de cât contribuția adusă tipografiilor. Ne-am ocupat de unele și ne-am spus cuvântul hotărîtor, în ciuda tuturor editorilor tipografi și proprietari de ziare cari au ținut să ne contrazică. După ce criteriile a judecat un ziar minoritar, în redacția căruia nu se găsește nici un servitor macar care să cunoască limba română, manualul criticat de noi! După înfățișare sau după greutate? L-a aruncat în balanță și fiindcă egala ca greutate cu bancnotele incasate pentru tipărire, -a decretat capodoperă? — A se slăbire cu treburi de astea ar fi exlanat Carageale?

Și dacă față de droaia aceasta de tipărituri nu numi ne-folositoare ci și dăunătoare am luat atitudine, ne simțim datorii să remarcăm tot ce se face bun. Cartea d-lui N. Firu, monografia Oradiei Mari, este o lucrare din care se desprinde o muncă. Autorul a cercetat acte, a consultat cărți, a cules date și apoi s'a așezat modest la măsura sa de lucru și a clasat, a coordonat și, după ce a controlat și a citit și recit' t ceeace a scris, a trimis manuscrisul solicitat Culturii Naționale din București care, sub îngrijirea d-lui I. Bianu, membru al Academiei Române, editează biblioteca „Orașelor noastre”. Nici o înghesuială, nici o grabă pentru lansare. Iată de ce cartea „Oradea Mare” a d-lui N. Firu e o lucrare cu atât mai multă valoare cu cât n'are pretențiuni.

Vizitatorul Oradiei ca și cei noi așezați în acest oraș, găsesc în lucrarea d-lui N. Firu date interesante. Nu poți îndrăgi un oraș până nu-i cunoști trecutul; și trecutul Oradiei, cu reședința reginei Isabela prin anul 1526, cu luptele și stăpânirea turcească de 32 ani (dela 1660—1692), cu mișcărilor românești etc. este destul defrământat. Mulți observă ruinele cetății și puțini își dau seamă de rostul și însemnătatea ei în trecut. D-l. N. Firu, în fraze simple dar concise, ne subliniază tot ce a fost important și tot ce a avut o însemnătate în trecutul acestui oraș. În ceeace privește prezentul, îi fixează, tot cu aceeași simplitate, monumentele de artă, mișcarea culturală, economică și socială, în capitole scurte, frumos ilustrate.

Editată cum numai Cultura Națională știe să execute, cartea d-lui N. Firu este necesară atât vizitatorilor cât și Orădenilor.

MISA

Organizarea proprietăților de Dr. Ion Iacob. Ministerul Agriculturii și Domeniilor a avut fericita idee de a institui o comisiune de specialiști, spre a se ocupa între altele și de importanța problemă a introducerii cărților funduare existente în Ardeal și Bucovina și în vechiul regat și Basarabia.

Comisiunea numără între membrii ei și pe D-l Dr. Ioan Iacob, autorul broșurei de curând apărută la Oradea sub titlul „Organizarea Proprietăților”.

În această broșură d-l Dr. Ioan Iacob se ocupă de una din cele mai delicate probleme economice la ordinea zilei cu o competență mai presus de orice critică. — Adânc cunoscător al chestiunilor economice în legătură cu reforma agrară, d-sa analizează și aprofundează problema organizării proprietăților în toată complexitatea ei, cu cunoștințele unui adevărat specialist. Înfățișează în linii generale aspectele acestei probleme din punct de vedere evolutiv, reliefează și concretizează schimbările suferite în decursul timpului și arată că pentru viitor se impun anumite soluțiuni practice pentru rezolvarea ei cât mai grabnică și cât mai desăvârșită, soluțiuni pe cari însuși d-sa le indică în această broșură.

În spațiul restrâns al broșurei autorul a căutat să fie cât mai succint dar și cât mai complex, atingând toate laturile che-

stiunii. Broșura umple un gol de mult simțit în literatura noastră economică de după războiu și, din acest punct de vedere, ea se impune cu toată seriozitatea și importanța ce comportă tuturor cercetătorilor în această materie și mai cu deosebire specialiștilor chemați a o rezolva.

Chestiunea introducerii cărților funduare în vechiul regat și Basarabia. instituțiune care a dat roadele ei cunoscute în Ardeal și Bucovina, privită de autorul broșurei ca însăși oglinda proprietăților și care formează unul din obiectivele de legiferare în actuala sesiune, e tratată cu o desăvârșită competență, înzălând cu o argumentare strânsă în logică asupra necesității introducerii ei. Din acest punct de vedere broșura d-lui Dr. I. Iacob va forma obiectul cercetărilor de aproape a comisiunii instituite în acest scop, iar soluțiunile indicate de d-sa cu privire la organizarea și modul ei de funcționare vor forma jaloarele pe cari se va ridica tot planul acestei construcțiuni de o importanță și utilitate netăgăduite.

C.

Psychologie Administrativă de André Moufflet Mercure de France din 1 August 1926. Autorul înțelege prin „Administrator” un conducător de afaceri publice sau particulare, căruia i se cere anumite aptitudini, dar care în același timp capătă anumite apucături sufletești. Mai ales administratorul marilor întreprinderi, lucrând departe, își face despre lucruri o viziune schematică

În serviciul său administratorul capătă „spiritul de geometrie” — adică el capătă respectul formei, din care își face un titlu de onoare; respectă legea și regulamentul și tot ce face trebuie să treacă prin formă.

Două idealuri contradictorii călăuzesc pe administratorul-funcționar: 1. a se face inutil 2. a deveni indispensabil. Adică pe deoparte el caută să-și organizeze serviciul așa de bine ca să meargă singur; pe de altă parte ține ca lumea să fie convinsă că fără el serviciul n'ar funcționa. De aceea el are totdeauna un secret pe care nu-l divulgă — spre a deveni indispensabil, ceace de mulțori îi cauzează neplăcerea de a nu putea căpăta concediu.

Administrația este impersonală, publicul nevăzând pe funcționar, ci ministerul, prefectura, societatea, banca etc. Chiar rezoluțiunile nu se pun în numele persoanei, deși le iscălește, ci se spune: „ministerul decide, societatea a hotărît, etc.” Stilul administrației are tendința să devină „neutru”: „Se face cunoscut, având în vedere că, se hotărăște (nu hotărăsc, eu) etc.” apoi întrebuițarea condiționalului (dacă îndeplinește condițiile; sub rezerva aprobării ulterioare etc.) — căci lucrând dela distanță, funcționarul nu cunoaște amănunțele și de aceea este prudent în stilul său.

Superiorul — spre a-și descărca răspunderea și a nu se angaja prea mult scrie: „Rog pe d-l șef al biroului, sau d-l X. va cerceta cazul, sau ni se va raporta etc.” în niciun caz nu este prudent a se întrebuițea tonul poruncei exprese. Este o menajare reciprocă între funcționari și de sus în jos și de jos în sus. Și cea mai mică scăpare din vedere a formei produce nemulțumiri, fiecarea caută să fie *acoperit* în lucrările sale.

Pentru a scăpa de răspundere mai este și obiceiul de a rezolvi cât mai puține chestiuni. Superiorul care caută să-i treacă toate prin mâna lui numai, de cele mai mulțori ese incurcat,

Șeful nu lucrează alăta el, cât trebuie să facă să se lucreze în serviciul său. Pentru a fi șef deci și se cer calități de conducător nu de salar — am spune noi. Formalismul rămâne o garanție a imparțialității și a justității, orice afacere trebuind examinată în sine, iar nu în raport cu persoana.

Mulți funcționari fini știu să joace și teatrul: cel mic dacă întârzie se va feri să treacă prin fața șefului; dacă vine de vreme, va trece ostentativ prin fața lui. Totul este ca șefului să-i lași impresie. Și mari și mici își luă lucrări acasă, sau vin după amiază — ca să lase impresie!

Tot teatrală este și aranjarea biroului: face mult când funcționarul stă la un birou mare, lung lat; pe când același funcționar, cu aceleași atribuții, la un birou mic pierde din prestigiul său mult, nu mai impune.

Nu mai insistăm asupra acestui articol atât de însemnat; destul să fi dat direcția spre care s'au îndreptat ideile autorului său. Sunt observațiuni minunate, interesante și în mare parte folositoare.

G. BOTA.

Ramuri-Drum drept. — Anul XX No. 7—9. Și acest număr triplu al revistei craiovene apare în aceleași frumoase condițiuni tehnice și cu un sumar bogat iscălit de N. Iorga, Gib. I. Mihăescu, Ion Buzdugan, Ștefan Bălcești, Pop Marțian, D. Gonescu Al. Iacobescu, Al. Lazarov-Moldovan, I. U. Soricu etc., cum ne-a obicinuit cu numirile precedente. Recenzând revista „Cele Trei Crișuri” scrie: „Nu înțelegem de unde și cum s'a născut credința că Ardealul ar fi un ținut al neștiinței și al întunericii în care plugul culturai de abia acum începe să umble împins din greu de o propagandă ale cărei forțe și mijloace trebuie să vie toate dela București. Căci pe această credință se întemează revista „Cele Trei Crișuri” din Oradea al cărei director, d. Colonel George Bacaloglu, s'a retras din armată acum 6 ani, pentru ca îmbrăcând calitatea de propagandist cultural, să bată mereu drumul între Ardeal și București. Domnul Colonel își închipue că a face operă culturală înseamnă să iei scriitorii și intelectualii noștri la rând, să ceri fiecăruia o nuvelă, o poezie sau un articol și, după ce și-ai umplut geanta cu manuscrise, să publici totul într'o revistă al cărei sediu îl fixezi într'un oraș din Ardeal și ale cărei numere le plimbi a doua zi pe la toate ministerele din București ca o dovadă că propaganda merge și că Ardealul se umple de cultură. Dar cultură la o revistă, nu înseamnă manuscrisele adunate dela unul și dela altul, ci spiritul redacțional care le animă pe toate și le dă puterea misterioasă de a înțrui asupra unei societăți. Unde este la „Cele Trei Crișuri” acest spirit al redacției fără de care totul nu e decât material tipărit, nu însă și acțiune culturală?”

Gândirea Anul VI No. 6—8 pe Iulie-Septembrie. Condușă de doi scriitorii de talia d-ilor Cezar Petrescu și Nichifor Crăinic, „Gândirea” era natural să marcheze o etapă în mișcarea noastră literară. Cei șase ani de apariție sunt mărturia unei

munci solide secundată de un ecletism desăvârșit. Toate piedicile materiale cari se interpun unui organ de publicitate, de s'au resimțit în apariția regulată a „Gândirii”, par a fi încăpățânat pe conducătorii ei în stăruința perfecționării tehnice și a redacției. Număr după număr, — dela modestele începuturi din Cuj până la desăvârșitele caete pe cari ni le dă astăzi, eșite din teascurile Culturii Naționale din București — revista „Gândirea” a grupat elemente din cele mai de valoare ale scrisului nostru. Numărul de față ne aduce colaborarea d-ilor: Francisc Șirato care publică câteva aspecte din opera marelui nostru pictor Grigorescu; T. Arghezi, Elena Văcărescu, Zaharia Stancu, Gib. I. Mihăescu, Radu Gyr, Matei Ioan Carageale, T. Vianu, Em. Bucuță, Cezar Petrescu etc.

Cărți primite

Zile trăite de Episcop Roman C. Ciorogariu.

Istoria Literaturii Românești contemporane de E. Lovinescu.

Biserica unică Românească, contribuțiuni spre înfrățirea ei de I. Paleologu.

Antiquitas rediuviva — vremurile revin — roman de Gheorghe Băgulescu.

Metod ca limbii materne de Paul I. Papadopol.

Către abonați

Luna viitoare, împlinim un an de apariție regulată, de muncă stăruitoare și de învingere de obstacole imense. Fie care dintre d-voastră își dă seama de cea ce însemnează să scoți o revistă literară astăzi, cu mijloace materiale modeste — cum am pornit noi — fără un consorțiu la spate. Ne am bazat pe numele cinstit care l poartă această revistă și pe dragostea numeroșilor cetitori care au urmărit-o 40 de ani, atunci când era redactată de fondatorul ei, marele Iosif Vulcan. Nu ne-am înșelat. „Familia” a fost primită cu entuziasm. Teancul de scrisori primite ne-o dovedește. Cu regret constatăm însă că mulți au rămas la entuziasmul scrisorilor trimise. Din 2500 de abonați cari primesc regulat această revistă, numai 320 și-au achitat abonamentele aproape 10% (și suntem la încheierea unui an întreg de apariție).

Facem un apel călduros și rugăm pe numeroșii noștri abonați să și achite modesta sumă de 120 lei, cu care sunt în restanță. Pentru ei, această sumă, nu însemnează nimic. Pentru noi însă însemnează totul, căci de achitarea ei depinde posibilitatea de a duce mai de parte greaua sarcină pe care ne-am luat o.

Suntem siguri că până la sfârșitul anului toți își vor face datoria. *Administrația*

Cele mai bune, mai frumoase și mai solide

mobile

le găsiți la

IGNAT STEINER

Str. Avram Iancu No. 1. Oradea
(la subsol).

ANTONIU KOVÁCS
Croitor bărbătesc
Str. Alexandri No. 13.

De vreți să vă îmbrăcați elegant și ieftin comandați-vă hainele la

lângă palatul Camerei de Comerț

Vizitați blănăria

LEICHNER

Str. Ep. Ciorogariu 4. Oradea. 2-3

Toți vizitatorii Oradei își dau întâlnire la

RESTAURANTUL SZECSENYI

Unde se servesc mâncările
cele mai bune și băuturi
▽ de calitate primă ▽

Prețuri convenabile! — Bucătărie românească!

Str. Reg. Ferdinand No. 11. Complect renovat

3-10

Firma

Lukács & Cie

Strada Prințul Carol 1-3 Oradea

3-10

Mare magazin de textile, vă recomandă marele său stoc de stofe și postavuri pentru confecțiuni pentru doamne și domni. — Unicul depozit de pânze de Szepes.

Prețuri avantajoase!

Briliante, giuvaeruri de aur și argint precum și ceasornice găsiți mai ieftin ca ori unde la bijutierul

HERBST

Piața Regina Maria No. 1 Oradea

cumpără cu prețuri avantajoase obiecte de aur și argint și repară ceasornice.

4-12

Toată elita Oradei și toți intelectualii își dau întâlnire la
Cafeneaua

• ELITE •

unde concertează zilnic dela 6-8
și dela 9-1 capela militară

6-10

FOARTE IEFTIN!

FOARTE IEFTIN!

Covoare, cuverturi pentru chaise-long, draperii și art cole de tapiserie găsiți la magazinul

BERNATH BACK

Piața Regina Maria No 1. Oradea. 2-11

La magazinul **Frații Frölich**

Bulev. Regele Ferdinand 7

vă puteți procura mezelurile cele mai fine și proaspete produse proprii în detalii și engros cu prețuri avantajoase.

5-10

Fondat 1850.

Atențiune!

Atențiune!

Zilnic vă puteți procura cele mai proaspete și ieftine cărnuri

Carne de vită, calitatea I.

Carne de porc proaspătă

Carne de vițel sugaciu

Cărnățării, mezeluri, slănină sărată, untură topită în ori cât de mari cantități dela

Oraș Vasile

Strada Tache Ionescu 48.

Singurul comerciant și industriaș român, care cumpără vite și porci îngreșați în orice cantități.

Telefon 496 3-10 Telefon 496

Proiectând alte combinațiuni comerciale, desfac complexe magazine bogate asortate precum și toate filialele

Vânzarea en gros și en detail.

EMERIC CZILLER

PIAȚA UNIRII.

3-10

TIPOGRAFIA
și
LIBRĂRIA ROMÂNEASCĂ

ORADEA
TELEFON 87. ALEA ROMEI 2. TELEFON 87.

**Instalațiunea
noastră Litografică**

s'a pus deja în funcțiune,
fiind asortată cu cel mai
complet și modern aranja-
ment. Executăm după pla-
nurile noastre originale: di-
plome, acții, opere musicale,
afișe în condițiuni artistice,
bilete de depuneri, etichete,
hărți și orice lucrări în
această branșă.